

ЦИЛЮРИК І.І.

студентка Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТИЗИ У ЧИННОМУ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Серед найважливіших нормативно-правових актів у галузі кримінального процесу, прийнятих на виконання Концепції судово-правової реформи, є Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року та прийняття в 2012 році нового Кримінально процесуального кодексу України (далі — новий КПК) [1], оскільки функціональною складовою кримінального процесу є використання особою, яка проводить дізнання, слідчим, прокурором або судом спеціальних знань, втілених в кінцевому результаті у висновок експерта. Цей та інші законодавчі акти заклали підвалини для реформування кримінально-процесуального законодавства відповідно до реалій сьогодення, в тому числі й тих, що стосуються не тільки висновку експерта, але й судової експертизи як основної форми застосування спеціальних знань.

Найбільш складною формою дослідження речових доказів є експертиза. Експертним шляхом встановлюються властивості предметів, що вимагають для свого виявлення спеціальних знань і, як правило, складного обладнання, для того щоб правильно застосовувати обладнання в необхідних випадках, експерт повинен володіти спеціальними знаннями.

Висновок експерта є логічним висновком про виконання експертної роботи у кримінальній справі, він є самостійним судовим доказом.

Внаслідок чого підвищується значення висновку експерта як джерела доказів в процесі доказування по кримінальній та цивільній справах. Особливо сьогодні, коли відбуваються «якісні» способи підготовки, вчинення і приховання злочинів, збільшується кількість тяжких та особливо тяжких злочинів, які досить ретельно плануються і вчиняються професійно підготовленими особами та організованими злочинними групами [2, с.75]. В таких випадках розібратися в механізмі вчинення злочину, так званих «неочевидних» злочинів, довести винність осіб по слідам залишеним на місці вчинення злочину неможливо без проведення експертизи і отримання висновку експерта. При вчиненні даних злочинів використовуються, як правило, сучасні досягнення науки та техніки, що ускладнює діяльність слідчого і вимагає від нього правильного розуміння сутності висновку експерта, відокремлення доказів даного виду від інших, а також порядок їх збирання і оцінки [3, с.174].

Підвищення ефективності судово-експертних досліджень на практиці пов'язується з двома обставинами: по-перше, вчасним освоєнням експертними установами та фахівцями досягнень науки і техніки; по-друге, вмінням і високопрофесійним використанням експертних знань та викладенням їх у належному процесуальному документі (висновку експерта) [4, с.381].

В сучасних умовах, коли на території України діють закони, роль експертизи набуває важливого значення. З метою запобігання зловживання у галузі проведення судових експертиз законодавством закріплені основні процесуальні умови проведення експертиз, так само і права, обов'язки та відповідальність особи, яка проводить експертизу.

Коли говорять про експертизу, мають на увазі дослідження, яке проводиться експертом, якщо для відповіді на поставлені питання потрібні спеціальні знання.

У сучасних умовах судова експертиза вважається комплексною науковою проблемою, яка досліджується не тільки в кримінальному процесі чи криміналістиці, але й в цивільному та господарському процесі. Це можна пояснити наступними ознаками: взаємодією різних систем наукових знань та розширенням форм адаптації їх практикою, що є об'єктивною закономірністю сьогодення.

Судова експертиза – це специфічний різновид експертиз, що відрізняється особливим статусом. Схожість її з іншими експертизами, які мають місце в інших сферах діяльності людини, полягає в тому, що вона, по суті, є дослідженням, яке ґрунтується на використанні спеціальних знань.

Однак, не кожне дослідження є судовою експертизою, оскільки ці експертизи виконуються під час судового дослідження обставин кримінальних, цивільних, господарських справ, справ з адміністративних правопорушень.

Згідно з чинним законодавством України експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права. (ч. 1 ст. 242 нового КПК України). До спеціальних знань відносяться будь-які знання та уміння об'єктивного характеру, отримані внаслідок вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що відповідають сучасному науковому і практичному рівню.

Під час експертизи істотні для справи факти можуть встановлюватися при відсутності слідчого (або суду). Ця особливість дозволяє пояснити, чому законодавець встановив систему додаткових процесуальних гарантій, дотримання яких покликано сприяти достовірному, повному й об'єктивному встановленню фактів експертом та всебічній перевірці його висновків слідчим і судом.

Експертизу слід призначати тільки тоді, коли в цьому є дійсна необхідність, коли без відповіді експерта на деякі питання неможливо встановити істину у справі. Недопустимо призначати експертизу для вирішення питань, що потребують таких спеціальних знань, які не виходять за межі професійної підготовки слідчого, прокурора або судді, тобто на вирішення експерта не можна ставити питання правового характеру.

У чинному кримінально-процесуальному законодавстві України призначення експертизи розглядається як один із трьох способів використання спеціальних знань у судочинстві. Вона є способом збору доказів, а саме тих фактичних даних, які мають значення для правильного вирішення справи, - тобто тих неочевидних фактів, що можуть бути встановлені певним спеціалістом (спеціалістами) шляхом наукового дослідження відповідних об'єктів. На стадії досудового слідства експертиза сприяє об'єктивності, повноті та всебічності пізнання події і обставин злочину. Експертиза призначається тільки після порушення провадження у кримінальній справі і вважається основною формою використання науково-технічних досягнень [5].

Згідно з ст. 242 КПК України 2012 року експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Законодавець не дав визначення самого поняття "експертиза" у кримінальному судочинстві. Тому протягом науковці самі намагалися у спеціальній літературі визначитись з цим поняттям, як і з поняттям «експерт».

Романюк В.Б. у своїй статті «Окремі питання вибору спеціаліста для проведення експертизи на досудовому слідстві» дає таке поняття «експерта»: «експерт — це особа, котра володіє певними спеціальними знаннями, досвідом та навичками і залучається суб'єктом розслідування, коли за її допомогою

необхідно провести глибоке та всебічне наукове дослідження й аналіз зібраних матеріалів та об'єктів для відповідних висновків з обґрунтованими відповідями на питання, які мають значення для правильного вирішення справи»[6, с. 163].

Оскільки призначення експертизи у справі є процесуальним рішенням кожної сторони кримінального провадження її проведення строго регламентовано нормами процесуального права, вона є процесуальною дією при доказуванні зі специфічною формою, де експерт, використовуючи свої спеціальні знання, навички і досвід, самостійно в межах своєї компетенції виявляє нові докази, що мають значення для пізнання злочину. Саме цією специфічною формою експертиза відрізняється від інших процесуальних засобів доказування у справі і, в першу чергу, - від залучення спеціалістів при зборі доказів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 03.04.2012 № 4651-VI: станом на 04 липня 2013 року [Електронний ресурс]/Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Арсеньев В.Д. О понятии заключения эксперта в свете общей теории судебных доказательств // Актуальные вопросы судебной экспертизы: Сб. науч. тр. ВНИИСЭ. — М., 1976. — Вып. 21.- С. 75.
3. Галаган В.І. Проблеми вдосконалення кримінально – процесуальної діяльності органів внутрішніх справ України: Монографія. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002.с. 300.
4. Грязін В. І., Гіжевський В. К., Роцин О. І. Підготовка та призначення судових експертиз.— К.: Школа, 2004. — 560 с.
5. Гапотченко Г.М. Удосконалення кримінально-процесуальної діяльності на стадії порушення кримінальної справи / Г.М. Гапотченко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2007. — № 3. — С. 172—184.
6. Романюк Б.В. Окремі питання вибору спеціаліста для проведення експертизи на досудовому слідстві // Право України. — 2003. — № 1.